

Stefna Alþýðusambands Íslands í lífeyrismálum og málefnum lífeyrissjóðanna

Febrúar 2013

Efnisyfirlit

Inngangur	3
Stefna ASÍ í lífeyrismálum	6
Lífeyriskerfið	6
Lífeyrisréttindi	8
Stjórnkerfi	9
Fjárfestingarstefna	11

Inngangur

Á ársfundi ASÍ í október 2009 var samþykkt ályktun um að fram færi heildarendurskoðun á stefnu ASÍ í lífeyrismálum og málefnum lífeyrissjóðanna. Sú vinna fór fram á árinu 2010 með víðtækri umræðu og samráði meðal aðildarsamtaka sambandsins sem tóku vikan þátt í stefnumótunarvinnunni, m.a. á fjölmennu lífeyrisþingi sem haldið var á Selfossi vorið 2010. Niðurstöður þessarar samræðu eru áherslur hreyfingarinnar í lífeyrismálum til komandi ára, bæði hvað varðar uppbyggingu lífeyriskerfisins í heild sem og helstu samningsmarkmið í viðræðum við samtök atvinnurekenda og stjórnvöld. Ársfundur ASÍ árið 2009 hafði frumkvæði að því að fram færi ítarleg úttekt á fjárfestingarstefnu, ákvarðanatöku og lagalegu umhverfi lífeyrissjóðanna í aðdraganda hrunsins 2008 og ákvað Lífeyris- og veikindaréttarnefnd ASÍ að bíða með endanlegar tillögur þar til sú skýrsla lægi fyrir.

Mikill almennur vilji er til þess innan Alþýðusambands Íslands að lífeyrissjóðakerfið grundvallist á **skylduaðild, samtryggingu, sjóðasöfnun og sjálfbærni kynslóðanna**. Kerfið skuli sem fyrr byggja á **kjarasamningi** aðila vinnumarkaðarins sem fara sameiginlega með gæslu og ábyrgð á rekstri lífeyrissjóðanna. **Fækka þarf lífeyrissjóðum** til að styrkja kerfið, koma í veg fyrir að miklar sveiflur í afkomu vegna smæðar hafi áhrif á lífeyrisréttindi til skemmri tíma litið og ná aukinni hagræðingu. Fulltrúalýðræði ríkir í stjórnnum sjóðanna þar sem lögð er áhersla á að tryggja að sem flestir hagsmunahópar eigi fulltrúa sína bæði í fulltrúaráði og stjórnnum sjóðanna. Engu að síður er brýnt að **auka gagnsæi** í stjórnkerfi lífeyrissjóðanna og efla þarf alla upplýsingagjöf sjóðanna sem tryggir að sjóðfélagar hafi betri yfirsýn og þekkingu á lífeyrismálum og hafi þannig meiri möguleika til aðhalds með starfsemi hversu sinni. Einnig er nauðsynlegt að tryggja að **kynjahlutfall fulltrúaráðs og stjórna** sjóðanna endurspegli betur sjóðfélagahópinn.

Það er afdráttarlaust afstaða aðildarsamtaka Alþýðusambandsins að lífeyrissjóðirnir eigi að setja sér skýrar reglur um **siðferði og samfélagslega ábyrgð**, bæði hvað varðar fjárfestingar sínar og innri starfsemi. Jafnframt er nauðsynlegt að setja skýrar verklagsreglur í daglegri starfsemi sjóðanna sem tryggir að þessi stefna nái fram að ganga í einstökum ákvörðunum við fjárfestingar og eftirfylgni með þeim. Þetta er brýnt svo auka megi tiltrú á kerfið og tryggja að atburðir líkt og þeir sem áttu sér stað í samfélagi okkar á liðnum árum endurtaki sig ekki. Í ljósi þeirra áfalla sem sjóðirnir urðu fyrir í kjölfar efnahagshrunsins er einnig brýnt að sjóðirnir setji sér skýra stefnu um með hvaða hætti þeir hyggjast **fylgja fjárfestingum sínum eftir** og sömuleiðis verði **áhættudreifing** aukin.

Alþýðusambandið telur afar mikilvægt að **verkaskipting milli almannatrygginga og lífeyrissjóða** verði skýrð og það tryggt að launafólk hafi áþreifanlega betri hag af því á efri árum að hafa greitt iðgjöld til samtryggingarsjóða á starfsævinni. Sveigjanleiki í starfslokum er mikilvægur. Til að auka hann þarf að viðhalda möguleika launafólks til að velja sér **séreignarsparnað** sem tryggir raunverulegt val um fyrirkomulag starfsloka. Þá er einnig horft til þess að auka þurfi verulega **áherslu á starfsendurhæfingu** þeirra sem missa starfsorku til þess að tryggja eins og kostur er áframhaldandi þátttöku á vinnumarkaði. Gera þarf skýran greinarmun á tímabundinni afkomutryggingu á meðan endurhæfing á sér stað og rétti einstaklinga til varanlegra örorkubóta. Meginreglan verði sú að varanleg örorka komi einungis til álita að undangenginni starfsendurhæfingu.

Alþýðusambandið leggur þunga áherslu á að lífeyrisréttindi á almennum vinnumarkaði verði **jöfnuð á við réttindi opinberra starfsmanna** sem hafa, óháð ávöxtun sjóðanna á hverjum tíma, launagreiðendaábyrgð á lífeyrisréttindum sínum. Verulegur árangur náðist í þessa veru í kjarasamningunum í maí 2011, m.a. með samkomulagi um hækkun framlags atvinnurekenda í 11,5% í áföngum á árunum 2014-2021. Samkomulag þetta er háð þeim fyrirvara af hálfu Samtaka atvinnulífsins að samkomulag náist milli samtaka opinberra starfsmanna og stjórnvalda um sjálfbærni A-deildar LSR m.v. 15,5% iðgjald. Alþýðusambandið telur þessa kröfu enn brýnni nú þegar lífeyrissjóðir launafólks á almennum markaði hafa þurft að skerða réttindi lífeyrisþega sinna til þess að rétta stöðu sína, á sama tíma og réttindi opinberra starfsmanna eru tryggð með skattfé og standa óhöguð.

Á undanförunum árum hefur komið í ljós að styrkleiki íslenska lífeyriskerfisins er mikill. Þannig taldi óháð rannsóknarnefnd um stöðu lífeyrissjóðanna í kjölfar efnahagshrunsins að þrátt fyrir mikið áfall **stæði lífeyriskerfið á traustum stoðum**. Ljóst er að á komandi áratugum mun fyrirkomulag lífeyrismála og styrkur lífeyriskerfa hafa afgerandi áhrif á efnahag einstakra þjóða, samkeppnisstöðu þeirra og lífskjör almennings. Breytingar á aldurssamsetningu þjóða og lengri lífaldur gerir þá kröfu til núverandi kynslóða að horft verði með raunsæjum og ábyrgum augum marga áratugi fram í tímann. Byggja þarf upp **lífeyriskerfi sem tryggir trausta afkomu fyrir eldri kynslóðir** í nútíð og framtíð en jafnframt þarf að tryggja að kerfið sé fjármagnað með þeim hætti að ekki séu lagðar óhóflega þungar byrðar á vinnandi kynslóðir á hverjum tíma. Íslendingar njóta góðs af því að framsýnt forystufólk í verkalyðshreyfingunni barðist upp úr miðri síðustu öld fyrir því að stofnaðir yrðu almennir lífeyrissjóðir fyrir allt launafólk. Í kjarasamningi milli Alþýðusambands Íslands og samtaka atvinnurekenda í maí 1969 var gert samkomulag um að frá 1. janúar 1970 skyldu starfræktir söfnunarlífeyrissjóðir á félagslegum grunni samtryggingar fyrir allt launafólk. Á framsýni þessa fólks hefur hér verið byggt upp eitt öflugasta lífeyriskerfi sem um getur. Margt hefur hins vegar breyst í áruna rás og umgjörð og umhverfi lífeyrissjóðanna tekið miklum breytingum sem nauðsynlegt er að taka tillit til og laga sig að. **Mikilvægt er að draga lærdóm** af þeim áhrifum sem efnahagshrunið 2008 hafði á afkomu og starfsemi lífeyrissjóðanna. Mikilvægan grunn er að finna í skýrslu þeirrar nefndar sem ríkissáttasemjari skipaði, m.a. að frumkvæði Alþýðusambands Íslands, og út kom í febrúar

2012. Ábyrgð okkar liggur í því að viðhalda því sem vel hefur verið gert og gera **nauðsynlegar endurbætur og umbætur** á þeim sviðum þar sem þess er þörf. Markmiðið er, hér eftir sem hingað til, að tryggja sem best lífeyrisréttindi fyrir launafólk þessa lands í nútíð og framtíð. Í þeirri baráttu sem og öðrum baráttumálum fyrir bættum kjörum er grundvallarhugsjónin um að sameinað afl tryggi okkur ætíð betri árangur enn í fullu gildi.

Hér að neðan er að finna nýja stefnu Alþýðusambands Íslands í lífeyrismálum. Þar er að finna bæði þá þætti núverandi kerfis sem Alþýðusambandið telur mikilvægt að viðhalda og efla sem og nýjar áherslur og markmið til framtíðar. Drög að stefnunni lágu til grundvallar í umræðum og stefnumótunarvinnu um jöfnun lífeyrisréttinda og endurskoðun almannatrygginga á þingi ASÍ í október 2012 og hefur einnig verið tekið tillit til þeirra sjónarmiða sem þar komu fram við lokafrágang hennar.

Stefnan skiptist í fjóra meginkafla sem eru; **Lífeyriskerfið, lífeyrisréttindi, stjórnkerfi og fjárfestingarstefna**. Afgreiðsla fór fram í miðstjórn ASÍ þann 20. febrúar 2013, skv. 16. gr. kjarasamningsins um lífeyrismál frá 1995.

Stefna ASÍ í lífeyrismálum

Lífeyriskerfið

- **Lífeyriskerfið byggir á fjórum meginstoðum:**
  - Skylduaðild
  - Samtrygging
  - Sjóðsöfnun
  - Sjálfbærni kynslóða
- **Kjarasamningsbundið kerfi á forræði aðila vinnumarkaðarins**
  - Skylduaðild á stéttarfélagsgrunni.
  - Heildarsamtök aðila vinnumarkaðarins (ASÍ og SA) séu vörsluaðilar almenna lífeyriskerfisins. Þau fjalli um málefni sjóðanna út frá heildarhagsmunum sjóðfélaga og stöðu lífeyriskerfisins, en við það verði miðað að forseti ASÍ og formaður SA ásamt framkvæmdastjórum samtakanna taki ekki sæti í stjórnnum einstakra sjóða.
  - Sett verði skýr ákvæði í kjarasamning ASÍ og SA um lífeyrismál frá 12. desember 1995 um ábyrgð stjórna lífeyrissjóðanna á varðveislu fjár með langtímaávöxtun þeirra að leiðarljósi.
  - Aðal- og varamenn í stjórnnum lífeyrissjóða á samningssviði ASÍ / SA hittist á árlegum samráðsfundi fyrir lok mars ár hvert til að fara yfir stöðu kerfisins og ræða nauðsynlegar úrbætur í kjarasamningum og eftir atvikum samþykktum sjóðanna.
- **Fækka þarf lífeyrissjóðum til að ná aukinni hagræðingu og styrkja kerfið**
  - Mikilvægt er að halda áfram sameiningu lífeyrissjóða. Með færri lífeyrissjóðum og stærri má betur treysta tryggingafræðilega stöðu þeirra og afkomu og þar með réttindi sjóðfélaga.
- **Tryggingafræðilegar forsendur og réttindi sjóðfélaga**
  - Vönduð tryggingafræðileg úttekt er forsenda þess að fyrir liggi rétt mat á eignum og lífeyrisskuldbindingum sjóðanna á hverjum tíma.
  - Nauðsynlegt er að tryggingafræðilegt mat á stöðu lífeyriskerfisins taki mið af bestu fáanlegu upplýsingum um samfélagslegar, lýðfræðilegar og efnahagslegar forsendur hverju sinni.
  - Lögð verði áhersla á að miða ávinnslu réttinda við langtíma ávöxtunarviðmið, sem taki mið af veginni niðurstöðu af sögulegri ávöxtun einstakra eignaflokka og sett sé krafa um að verulegar líkur séu á því að sjóðurinn nái slíkri ávöxtun.

- Skilgreina þarf betur í kjarasamningi og lögum hvaða skilyrði þurfi að uppfylla til að hægt sé að breyta réttindum til hækkunar eða lækkunar, m.a. með hliðsjón af langtímaþróun væntrar ávöxtunar.
- **Skýrari verkaskipting milli TR og lífeyrissjóðanna**
  - Almennatryggingar og lífeyrissjóðir mynda grunnstoðir lífeyriskerfisins. Mikilvægt er að samspil þessara kerfa sé skilvirkt og sanngjarnt.
  - **Ellilífeyrir:** Tryggja þarf að sjóðfélagar hafi hag af því að greiða í lífeyrissjóð. Þetta verður best gert með því að draga verulega úr tekjutengingum í almennatryggingakerfinu.
    - Horfið verði frá tekjutengingum milli heilbrigðiskerfisins og lífeyristekna í gjaldtöku á dvalar – og hjúkrunarheimilum fyrir aldraða. Skilgreindur verði almennur húsnæðis- og fæðiskostnaður en hjúkrunarkostnaður verði á vegum opinberra aðila.
  - **Örorka:** Tekið verði upp fjölbætt starfsgetumat sem liggja til grundvallar endurhæfingarlífeyri og réttur til varanlegra örorkubóta verði fyrst til eftir 3ja til 5 ára endurhæfingartímabil.
    - Mikilvægt er að leggja áherslu á bætur fyrir endurhæfingu: Forsenda endurhæfingarlífeyris verði þátttaka í starfsendurhæfingu.
    - Samþætta þarf kerfi starfsendurhæfingar hjá VIRK, með skilgreindum réttindum einstaklinga, við rétt til bóta.
    - Tekjutenging örorkubóta verði aflögð, en bótaréttur skilgreindur m.v. starfsgetumat. Tekjuviðmið í örorkubótarétti lífeyrissjóðanna verði eingöngu gagnvart atvinnutekjum en ekki gagnvart greiðslum frá TR.
    - Jafna verður örorkubyrði lífeyrissjóðanna með opinberum framlögum, m.a. til að mismunandi byrði af réttindaávinnslu ungs fólks sem lendir í örorku eftir takmarkaða atvinnusögu verði mætt með sanngjörnum hætti.
- **Séreignarsparnaður verði valkvæður**
  - Mikilvægt er að tryggja með kjarasamningi að launafólk geti greitt iðgjald og atvinnurekandi mótframlag í séreignarsjóð til að auðvelda launafólki að flýta starfslokum.
  - Skoða hvort auka megi val einstaklinga um skiptingu skyldutryggingariðgjalds milli samtryggingar og séreignar án þess að það hafi neikvæði áhrif á samtryggingu sjóðanna.
- **Jöfnun lífeyrisréttinda**
  - Ná verður samkomulagi milli allra aðila vinnumarkaðarins og stjórnvalda um jöfnun lífeyrisréttinda á grundvelli þeirrar viðmiðunar að lífeyrir verði um 76% af meðaltekjum á starfsævinni m.v. 15,5% iðgjald í samtryggingarsjóði.

- Mikilvægt er að samtök opinberra starfsmanna og stjórnvöld nái samkomulagi um tryggingafræðilega stöðu A-deildar LSR á grundvelli 15,5% iðgjalds.
- Gera þarf upp bakábyrgð ríkisins á B-deild LSR með löngu skuldabréfi, afnema framvirka tengingu lífeyris við laun eftirmanns og afnema ríkis- og launagreiðendaábyrgðina.
- Tryggja þarf jafnræði sjóðanna til að takast á við ytri áföll

Lífeyrisréttindi

- **Samræmdan réttindagrunn fyrir alla lífeyrissjóði**
- **Ellilífeyrir**
  - Réttur til eftirlauna taki mið af 76% meðalævitekna viðkomandi á grundvelli 15,5% iðgjalds.
  - Réttindakerfið verði aldurstengt sem tryggir sjálfbærni kynslóðanna.
  - Eftirlaunaaldur miðist við 67 ár en breytist með hliðsjón af breytingum á meðalævi landsmanna, þó þannig að fyrir liggi með 5-10 ára fyrirvara hver eftirlaunaaldurinn er hjá viðkomandi sjóðfélaga.
    - Aukinn sveigjanleiki verði til töku eftirlauna bæði hjá TR og lífeyrissjóðunum.
    - Mögulegt sé að hefja aftur greiðslur inn í kerfið eftir að taka lífeyris hefst.
  - Mikilvægt er að standa vörð um loforð um áframhaldandi rétt í stigadeildum m.v. tiltekið viðmiðunariðgjald við yfirfærslu milli starfstengdra lífeyrissjóða.
- **Örorkulífeyrir**
  - Áhersla á starfsendurhæfingu verði aukin.
  - Stefna skal að því að áfallalífeyrir / endurhæfingarlífeyrir í 3-5 ár eftir áfall verði meginregla og að umsjón með þessum lífeyrir sé á einni hendi.
  - Mikilvægt er að samið verði um kostnaðarskiptingu milli atvinnurekenda, sjúkrasjóða, TR og lífeyrissjóða.
  - Meginreglan verði sú að réttur til varanlegrar örorku myndist fyrst að loknu endurhæfingartímabili .
  - Örorkulífeyrir miði áfram við framreikning réttinda en áhersla á endurhæfingu á fyrstu árum örorku verði aukin til muna.
  - Endurskoða þarf forsendur fyrir framreikningi réttinda, m.a. með hliðsjón af mati á starfsgetu og verkaskiptingu milli einstakra lífeyrissjóða þegar um skipt réttindi er að ræða.
  - Mikilvægt er að endurskoða tryggingafræðilegt mat m.t.t. greiðslna lífeyrissjóðanna til starfsendurhæfingarsjóða þannig að tekið sé mið af væntum ávinningi sjóðanna af minni örorkubyrði til lengri tíma.

- **Fjölskyldulífeyrir, maka- og barnalífeyrir**
  - Byggt verði áfram á fjölskyldutryggingu.
  - Reglur um skiptingu lífeyrisréttinda milli hjóna verði endurskoðaðar með það að markmiði að sameign hjóna verði meginreglan í kynlausu kerfi.
- **Upplýsingar og kynning**
  - Auka frumkvæði og skyldu sjóðanna í upplýsingagjöf um réttindi og áhrif af flutningi milli starfa (sjóða) á réttindi sjóðfélaga.
  - Stéttarfélög stuðli að aukinni upplýsingagjöf fyrir félagsmenn um lífeyriskerfið í samráði við viðkomandi lífeyrissjóði.

Stjórnkerfi

- **Jafnræði aðila vinnumarkaðarins í stjórnnum lífeyrissjóðanna – lífeyrismál eru hluti umsaminna kjara**
- **Settar séu gagnsærri reglur um kjör fulltrúaráðs og stjórnna lífeyrissjóðanna þannig að tryggt sé að félagsmenn og sjóðfélagar hafi tækifæri til þess að bjóða sig fram til ábyrgðarhlutverka**
- **Reglur um kjör fulltrúaráðs og hlutverk þess**
  - Kjör fulltrúaráðs:
    - Fulltrúar séu sjóðfélagar eða fulltrúar fyrirtækja sem greiða í sjóðinn.
    - Framboð til fulltrúaráðs sé auglýst hjá stéttarfélagi og kjör fari fram skv. reglugerð ASÍ um framkvæmd kosninga
  - Hlutverk fulltrúaráðs:
    - Kosning stjórnar lífeyrissjóðs.
    - Umfjöllun um og afgreiðsla samþykka sjóðsins, m.a. útfærsla einstakra þátta á grundvelli ákvæða kjarasamninga ASÍ og SA.
    - Eftirlit og aðhald með stjórn sjóðsins – skipun innri endurskoðanda og eftirlit með framvindu fjárfestingarstefnu sjóðsins.
    - Fulltrúaráð komi saman a.m.k. 2-3 á ári.
      - Haustfundir: Staða og undirbúningur að breytingum á samþykktum vegna ársfunda.
      - Vetrarfundur (febrúar): Lykiltölur úr afkomu og framvinda fjárfestingarstefnu.
      - Vorfundur: Haldnir í aðdraganda ársfunda lífeyrissjóðanna. Kynntar breytingar á samþykktum og stjórnarkjör.
  - Hlutverk heildarsamtakanna og Landssambands lífeyrissjóða í fræðslu

fyrir fulltrúa í fulltrúaráði:

- Tryggja almenna þekkingu fulltrúa á málefnum sjóðanna.
- Þekking á forsendum tryggingafræðilegs mats.
- Þekking á valkostum í ávöxtun og áhættustýringu.

- **Reglur um kjör stjórnar og hlutverk þeirra**

- Stjórnarkjör:

- Fulltrúaráð kjósi alla fulltrúa í stjórn lífeyrissjóðs á vofundi sínum.
  - Fulltrúar stéttarfélag kjósi stjórnarmenn sem eru fulltrúar launafólks og fulltrúar atvinnurekenda kjósi stjórnarmenn sem eru fulltrúar atvinnurekenda.
  - Ef fyrir liggur samkomulag milli einstakra starfsgreina um skiptingu stjórnarsæta sé það tilgreint í samþykktum sjóðsins.
  - Kynjahlutfall í stjórnnum sjóðanna endurspeglar kynjasamsetningu sjóðfélagaþópsins.
- Allir stjórnarmenn í lífeyrissjóðum skulu greiða í viðkomandi lífeyrissjóð eða vera fulltrúar fyrirtækja sem greiða í sjóðinn.
- Settar verði almennar reglur um að hámark á samfelldan seturétt í stjórn lífeyrissjóðs verði 8 ár. Tryggja verði þó að þekking og reynsla tapist ekki úr stjórnnum sjóðanna.
- Stjórnarmenn eru fulltrúar hagsmuna.
- Skilgreina þarf viðeigandi hæfisreglur fyrir stjórnarmenn og leiðbeiningar um hvernig þeir uppfylli þær.
  - Stjórnarmenn og starfsmenn upplýsi um verðbréfaeign og viðskipti sín.
  - Settir verði regluverðir sem haldi utan um upplýsingar um stjórnarsetu og verðbréfaeign.
- Skilgreina þarf faglegt hæfi stjórnarmanna og hvernig þeir uppfylli það þannig að tryggt sé að þeir hafi næga þekkingu til að gegna starfinu. Koma þarf í veg fyrir að hæfisskilyrði útiloki að almennt launafólk geti gætt eigin hagsmuna í stjórnnum lífeyrissjóðanna.

- Hlutverk stjórnar:

- Stefnumótun í málefnum viðkomandi sjóðs og þátttaka á vettvangi heildarsamtakanna.
- Eftirlit með rekstri sjóðsins.
- Aðhald með fjárfestingum og áhættustýringu.
- Leggur tillögur fyrir fulltrúaráð um mótun réttinda, m.a. á grundvelli kjarasamnings ASÍ og SA og laga um starfsemi lífeyrissjóða.

- **Ársfundir**
  - Atkvæði fulltrúaráðsmanna á ársfundi verði ekki framseljanlegt.
    - Einn maður- eitt atkvæði
  - Við breytingu á samþykktum er heimilt að óska eftir skiptri atkvæðagreiðslu, þannig að fulltrúar samtaka atvinnurekenda og launafólks greiði atkvæði hvor í sínu lagi og þarf þá tilskilinn meirihluta atkvæða í hvorum hópi fyrir sig svo að samþykkt sé lögmæt.

Fjárfestingarstefna

- **Hámörkun ávöxtunar og dreifð eignasamsetning**
  - Beint samband er á milli langtíma ávöxtunarviðmiðs og fjárfestingarstefnu sjóðanna. Til að ná væntri 3,5% langtímaávöxtun er óhjákvæmilegt að lífeyrissjóðirnir fjárfesti í ríkari mæli í eignum með breytilegum tekjum – hlutabréfum og víkjandi lánnum – og því er mikilvægt að lífeyrissjóðirnir hugi að dreifðri eignasamsetningu og áhættustýringu.
  - Eðlilegt er að lífeyrissjóðirnir nýti sér reynslu Norska olúsjóðsins (lífeyrissjóðsins) á alþjóðamarkaði, m.a. í tengslum við siðferði og samfélagslega ábyrgð, og markmið um eignastýringu og samsetningu eigna eftir eignaflokkum og mörkuðum/löndum.
- **Siðferði og samfélagsleg ábyrgð**
  - Sjóðirnir taki upp / setji sér:
    - Reglur Sameinuðu þjóðanna um ábyrgar fjárfestingar (Global compact).
    - Vegvísi OECD fyrir fjölþjóðleg fyrirtæki (Guidelines for Multinational Enterprises) og ábyrgar stjórnunar (Guidelines on Corporate Governance).
    - Samskipta- og siðareglur fyrir starfsmenn og stjórnarmenn þ.m.t. reglur um þátttöku í boðsferðum, gjafir og risnu, takmörkun á samhliða fjárfestingum og þátttöku í atvinnurekstri.
  - Siðanefnd lífeyrissjóðanna verði starfrækt á vettvangi Landssamtaka lífeyrissjóða.
- **Lífeyrissjóðirnir séu ábyrgir hluthafar sem fylgja fjárfestingum sínum eftir**
  - Sjóðirnir setji sér hluthafastefnu um hvernig þeir hyggjast beita sér sem fjárfestar og fylgja eignum sínum eftir.
  - Sjóðirnir setji sér skýrar reglur um launagreiðslur stjórnar og stjórnenda þeirra fyrirtækja sem fjárfest er í með það að markmiði að koma í veg fyrir óeðlileg ofurlaun.
  - Sjóðirnir skipi fulltrúa sína í stjórnir hlutafélaga sem þeir eiga hlut í sé þess kostur og skoði í þeim efnum möguleika á að beita sér sameiginlega með öðrum sjóðum.

- Stjórnarmenn og starfsmenn lífeyrissjóðs skulu ekki sitja í stjórnnum hlutafélaga í umboði hans.
- **Aukin áhættudreifing**
  - Mikilvægt er að auka aftur hlutdeild erlendra eigna í eignasafni lífeyrissjóðanna þannig að þeir hafi heimild til að fjárfesta allt að helming eigna sinna í erlendum eignum. Til að ná markmiðum lífeyriskerfisins um langtíma ávöxtun er mikilvægt að heimila að hlutdeild hlutabréfa verði allt að 60%, þó þannig að innlend hlutabréf verði að hámarki fimmtungur af því Til að örva nýsköpun og atvinnusköpun er mikilvægt að lífeyrissjóðir geti ráðstafað allt að 5% í slíkum kostum með þátttöku í sérstökum sérhæfðum áhættufjárfestingarsjóðum. Nauðsynlegt er að dreifa áhættu í fjárfestingum í ljósi smæðar íslenska hagkerfisins.
  - Fjárfestingar lífeyrissjóða í íbúðarhúsnæði verði á grundvelli sérstakra rekstrarfélaga.
  - Hámarks eignahlutur hjá einum aðila sé 2,5% af eignasafni.
  - Mikilvægt er að auka gagnsæi í eignasamsetningu lífeyrissjóðanna m.a. með því að settar verði reglur um að endurskoðendur meti gæði fjárfestinga og eignasamsetningar. Lífeyrissjóðirnir vinni sameiginlega að því að þróa stefnu varðandi áhættustýringu og greiningu sem geti dregið úr fjárfestingaráhættu sjóðanna. Skipuð verði sérstök sérfræðinganefnd á vegum Landssamtaka lífeyrissjóða sem móti skilmála og kröfur af hálfu lífeyrissjóðanna er varðar ýmsa fyrirvara í skuldabréfum.
- **Kynning og upplýsingagjöf**
  - Kynning til sjóðfélaga á fjárfestingarstefnu, valkostum og eignasafni, verði eflid.